

УДК 343.98

 <https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.09>

Томин Сергій Володимирович

*кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального права та кримінології
Івано-Франківського інституту
«Одеська юридична академія»*

 <https://orcid.org/0000-0002-2801-2332>
serhiitomyn@gmail.com

Бібліографічний опис статті: Томин С.В. (2026). Криміналістичне інсценування як засіб введення в оману під час контролю за вчиненням злочину. *Криміналістика і судова експертиза*, 71, 125-139. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.09>

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ІНСЦЕНУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ВВЕДЕННЯ В ОМАНУ ПІД ЧАС КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

У статті розкривається поняття та основні ознаки криміналістичного інсценування як засобу введення в оману під час контролю за вчиненням злочину. **Метою дослідження** є визначення особливостей використання інсценування під час контролю за вчиненням злочину. **Методологічною основою** дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема абстрагування, порівняльного аналізу, формально-юридичний метод, моделювання; метод системно-структурного аналізу. **Наукова новизна** полягає у комплексному підході автора до визначення поняття, завдань, допустимості, суб'єктів, адресатів та засобів криміналістичного інсценування. Автором обґрунтовується теза про те, що, криміналістичне (оперативно-розшукове) інсценування є засобом дезінформації осіб. До основних завдань криміналістичного інсценування відносяться: 1) виявлення, розкриття, припинення, запобігання злочинам, які готуються або знаходяться у процесі вчинення; 2) забезпечення безпеки осіб, які на конфіденційній основі здійснюють співробітництво з правоохоронними органами, чи самих співробітників цих органів; 3) документування процесу вчинення кримінального правопорушення та діяльності правоохоронних органів щодо контролю за вчиненням злочину. **У висновках** підкреслюється, що інсценування є допустимим прийомом провадження слідчих (розшукових) дій за умови дотримання наступних умов: а) в особи, щодо якої застосовують ці засоби, завжди має залишатися можливість вільного вибору

поведінки; б) під час реалізації результатів застосування цих засобів не повинні допускатися порушення прав особи. Адресатами криміналістичного інсценування є особи: 1) які ведуть антисуспільний, аморальний, протиправний спосіб життя; 2) схильні до злочинної поведінки (потенційні злочинці); 3) щодо яких є підстави вважати, що вони мають намір, готують або перебувають у процесі вчинення кримінального правопорушення. Засобами криміналістичного інсценування є «психологічні реагенти», якими можуть бути поведінкові акти, повідомлення, документи, матеріальні об'єкти, які мають відношення до події правопорушення, а також спеціально виготовлені речі та документи, що повністю або частково імітують оригінали (імітаційні засоби), а також спеціально утворені підприємства, установи, організації (легендовані об'єкти).

Ключові слова: криміналістичне інсценування, дезінформація, кримінальне правопорушення, оперативно-розшукова діяльність, слідчі (розшукові) дії, легендовані об'єкти.

Tomyn Serhii

*Ph.D. in Law, Associate Professor,
Head of the Department of Criminal Law and Criminology,
Ivano-Frankivsk Institute "Odesa Law Academy"*

<https://orcid.org/0000-0002-2801-2332>
serhiitomyn@gmail.com

FORENSIC STAGING AS A MEANS OF MISLEADING IN THE PROCESS OF CONTROL OVER THE COMMITMENT OF A CRIME

To cite this article: Tomyn, S. (2026). Kryminalistychnе instsenuvanіа yak zasib vvedennіа v omanu u protsesі kontroliu za vchynennіаm zlochynu [Forensic staging as a means of misleading in the process of control over the commission of a crime]. *Criminalistics and Forensics*, 71, 125-139. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.09>

The article reveals the concept and main features of forensic staging as a means of misleading during the control of the commission of a crime. **The purpose of the study** is to determine the features of the use of staging during the control of the commission of a crime. **The methodological basis** of the study is general scientific and special methods of cognition, in particular abstraction, comparative analysis, formal-legal method, modeling; method of system-structural analysis. **The scientific novelty** lies in the author's comprehensive approach to defining the concept, tasks, admissibility, subjects, addressees and means of forensic staging. The author reveals the thesis that staging in criminal and forensic activities has many common features. That is why the study of the essence and content of the criminal allows us to reveal the content

of forensic (operational and investigative) staging. **The conclusions emphasize** that staging is the activity of subjects according to a legend invented by them (for them), by which they understand a version that does not correspond to reality, is based on invented or partially distorted information, creates a false idea of a certain object (person, action, behavior, etc.), is used to hide the true goals, motives, role, character and content of the activity of the subject of legending and events that actually occur in reality. According to the results of the study, it is concluded that the main tasks of forensic staging are: identifying, revealing, stopping, preventing crimes that are being prepared or are in the process of being committed; ensuring the safety of persons who cooperate with law enforcement agencies on a confidential basis, or the employees of these agencies themselves; documenting the process of committing a criminal offense and the activities of law enforcement agencies to control the commission of a crime. The recipients of forensic staging are persons: 1) who lead an antisocial, immoral, illegal lifestyle; 2) prone to criminal behavior (potential criminals); 3) for whom there are reasons to believe that they intend, are preparing or are in the process of committing a criminal offense. The means of forensic staging are "psychological reagents", which can be behavioral acts, messages, documents, material objects related to the event of the offense, as well as specially manufactured things and documents that fully or partially imitate the originals (imitation means), as well as specially created enterprises, institutions, organizations (legendary objects).

Key words: forensic staging, disinformation, criminal offense, operational and investigative activities, investigative (search) actions, legendary objects.

Постановка проблеми

Поняття «інсценування» є однією із категорій криміналістичної науки. Науковці виділяють два протилежні за своєю суттю його різновиди. Перше передбачає діяльність осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення. Інше ефективно використовується в діяльності органів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а з появою у вітчизняному кримінальному процесі таких негласних слідчих (розшукових) дій, як контрольована поставка, контрольована та оперативна закупка, спеціальний слідчий експеримент, імітування обстановки злочину інсценування стало елементом діяльності також і суб'єктів криміналістичної діяльності. Таке інсценування отримало відповідно назву криміналістичного (оперативно-розшукового).

Аналіз останніх досліджень і публікацій

У криміналістичній літературі проблемі інсценування приділя-

лась достатня увага. Вона знайшла висвітлення у працях В.В. Аксьонова, І.І. Когутича, В.О. Коновалової, В.В. Кожевнікова, Є.В. Пряхіна, О.С. Саїнчина, А.А. Саковського, Л.М. Торган та ін.

У своїх працях науковці досліджували в основному кримінальне інсценування, а також засоби його виявлення правоохоронними органами.

Натомість використання зазначеного методу у криміналістичній діяльності під час контролю за вчиненням злочину залишається недостатньо дослідженим.

Мета дослідження

Мета дослідження – визначення особливостей використання інсценування під час контролю за вчиненням злочину.

Методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, вибір яких обумовлений особливостями його мети. Метод абстрагування використовувався для опрацювання понятійно-категоріального апарату в частині, що стосується проведення негласних слідчих (розшукових) дій; метод порівняльного аналізу – для вирішення питання допустимості використання у слідчій діяльності прийомів дезінформації, у тому числі шляхом інсценування; формально-юридичний метод - у здійсненні аналізу чинного законодавства, яке регламентує проведення контролю за вчиненням злочину; метод моделювання - під час дослідження особливостей застосування інсценування як засобу введення в оману під час контролю за вчиненням злочину; метод системно-структурного аналізу – для визначення елементів криміналістичного інсценування, а також послідовності етапів його здійснення.

Виклад основного матеріалу

Незважаючи на те, що злочинна та криміналістична діяльність є протилежними за спрямованістю видами суспільної діяльності, категорія інсценування для них обох має багато спільних рис. Саме тому вивчення сутності та змісту кримінального інсценування дозволяє розкрити зміст криміналістичного (оперативно-розшукового) інсценування.

На думку Є.В. Пряхіна, сутність інсценування полягає у створенні видимості однієї події (як кримінальної, так і некримінальної) замість іншої.

Інсценована подія має складну структуру та відповідні зв'язки між елементами цієї структури. Неправдиві та дійсні факти переплітаються і утворюють складну систему. Неправдиві факти (тобто інсценована подія) мають свою структуру, яка цілком не збігається з дійсністю, але водночас його структура має і початкові (базові) елементи дійсної події, завдяки чому і вдається інсценування.

Зміст інсценування полягає у: 1) знищенні дійсних слідів; 2) створенні неправдивої обстановки; 3) наданні події видимості іншої; 4) створенні неправдивого уявлення про окремі деталі події тощо. Інсценування включає такі два основні елементи поведінки: 1) реальної (створення неправдивої обстановки); 2) вербальної (неправдиві заяви та повідомлення) [1, с. 113-114].

Саковський А.А., розкриваючи поняття інсценування злочину, визначає його як спосіб приховування, який складається з системи дій злочинців щодо створення неправдивої обстановки місця події шляхом знищення, попередження виникнення, приховування, створення нової слідової або іншої інформації для введення слідства в оману та уникнення відповідальності за вчинене [2].

Схожої позиції дотримується також Н.І. Клименко, яка під інсценуванням розуміє навмисне створення слідової картини події з метою приховання дійсного правопорушення і спрямування слідства в хибний бік [3, с. 17].

Розуміння кримінального інсценування як методу введення в оману співробітників правоохоронних органів дозволило визначити можливі напрямки та особливості його застосування під час контролю за вчиненням злочину.

На думку М.Л. Грібова під час провадження негласних слідчих (розшукових) дій інсценуються конкретні дії особи, яка стала жертвою вимагачів, корупціонерів або шантажистів і змушена виконувати попередньо висунуті ними умови. Інсценування наслідків, на думку автора, є визначальною умовою імітування обстановки злочину [4, с. 69].

В інсценуванні подій, фактів або обставин вбачає форму та умови проведення імітування обстановки злочину також А.О. Волобоєв [5, с. 69].

С.О. Павленко, досліджуючи поняття оперативно-розшукового інсценування, визначає його сутність у штучному створенні в процесі здійснення ОРД сукупності обставин, які помилково сприймаються як істинні.

Таким чином, за аналогією з кримінальним інсценуванням, де правопорушники намагаються ввести в оману слідчого, криміналістичне інсценування може бути ефективним засобом дезінформування осіб, яких перевіряють, притупляти їх пильність, спонукати до вчинення дій, що сприяють їх викриттю. Створення таких ситуацій сприяють вирішенню завдань виявлення, документування злочинних дій, затриманню злочинців [6].

Враховуючи зазначене, необхідно погодитись із Л.С. Белік, яка розглядає криміналістичне інсценування як елемент дезінформації [7], яке за механізмом реалізації схоже до кримінального інсценування. Обидва різновиди інсценування складаються з наступних етапів:

1. Здійснення та фіксація у пам'яті вигаданого, уявного образу,

який не відповідає дійсності (розумової, імітаційної моделі) певного кримінально-релевантного об'єкта (людини, події, дії тощо);

2. Вчинення дій з передачі адресату завідомо неправдивої інформації, що міститься в імітаційній моделі, введення його (адресата) в оману щодо характеру та змісту того, що відбувається, сприймається ним у момент демонстрації моделі.

3. Реалізація дій, пов'язаних зі сприйняттям, та використанням дезінформатором у своїх цілях реакції адресата на отриману ним інформацію.

Спільною для обох видів інсценувань є діяльність суб'єктів згідно вигаданої ними (для них) легенди, під якою розуміють версію, що не відповідає дійсності, ґрунтується на вигаданій або частково спотвореній інформації, створює помилкову уяву про певний об'єкт (особу, дію, поведінку тощо), використовується для приховування справжніх цілей, мотивів, ролі, характеру та змісту активності суб'єкта легендарування та подій, які фактично відбуваються насправді.

У зв'язку з тим, що криміналістичне (оперативно-розшукове) інсценування є засобом введення в оману, або ж навмисним дезінформуванням осіб, які причетні до кримінального правопорушення, виникає необхідність визначити його допустимість з точки зору норм та засад чинного законодавства.

У теорії оперативно-розшукової діяльності правомірність дезінформування осіб, діяльність яких перевіряється чи контролюється правоохоронними органами, не викликає будь-яких дискусій чи заперечень. Навпаки, без нього неможливий збір інформації, необхідної для протидії кримінальним правопорушенням. Адже передумовою отримання оперативним (негласним) працівником необхідних даних від правопорушника чи його співльників є приховування свого справжнього інтересу [8, с. 94-95; 9, с. 169].

У зв'язку з цим обґрунтованою у юридичній літературі вважається позиція про необхідність доповнення ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» правом оперативних підрозділів використовувати дезінформацію з метою отримання первинної оперативно-розшукової інформації з дотриманням законності та прав і свобод людини, а також визначити випадки допустимості використання дезінформації працівниками оперативних підрозділів [9, с. 170].

Водночас питання допустимості використання таких методів у слідчій діяльності є дискусійним у криміналістичній літературі.

Проведене В.Ю. Шепітьком анкетування слідчих прокуратури та МВС України показує, що 54 % опитаних у своїй діяльності застосовують методи незаконного впливу. З них обман використовують 29,8 %; введення в оману щодо наявності доказової інформації – 92,6 %.

При цьому В.Ю. Шепітько погоджується з позицією авторів, які вважають, що з діяльності слідчого (судді) слід усунути прийоми, що містять обман, ґрунтуються на неправдивій інформації [10, с. 199].

Іншої думки Н.С. Карпов. Він вважає, що у діяльності з розкриття і розслідування злочинів односкладове віднесення дезінформації, обману, спонукання до дій тощо до неприпустимих і неправомірних дій є помилковим, оскільки вони мають чітко розмежовуватись на правомірні, які становлять зміст і суть тактичних прийомів, і на неприпустимі та неправомірні, що прямо суперечать правам особистості. Необхідний чіткий поділ і розмежування на спонукання до дій і безперечну провокацію [1], с. 24].

На думку автора застосування прийомів, що можуть дезінформувати особу, можливе за дотримання таких умов: а) в особи, щодо якої застосовують ці засоби, завжди має залишатися можливість вільного вибору поведінки; б) під час реалізації результатів застосування цих засобів не повинні допускатися порушення прав особи [12, с. 19].

У зв'язку з цим ще у 2008 році, тобто до прийняття чинного КПК України Н.С. Карпов розглядав дезінформацію злочинців стосовно планів і можливостей правоохоронних органів як одне із завдань взаємодії останніх із засобами масової інформації [1], с. 24]. Такої ж думки дотримуються В.О. Малярова та Л.В. Дмитрієва [13].

Після набуття чинності чинним КПК України та появою у ньому інституту негласних слідчих (розшукових) дій, сфера застосування заходів, пов'язаних із введенням в оману причетних до злочину осіб, суттєво розширилась. Так, Наказом від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні у п. 1.12.5. передбачено, що імітування обстановки злочину полягає в діях слідчого, уповноваженої особи, з використанням імітаційних засобів, які створять в оточуючих уяву про вчинення реального злочину, з метою його запобігання та викриття відомої чи невідомої особи (осіб), яка планувала чи замовляла його вчинення [14].

У зв'язку з цим вважаємо, що для вирішення питання допустимості використання у слідчій діяльності прийомів дезінформації, у тому числі шляхом інсценування, необхідно також співставити методи негласних слідчих (розшукових), як засобу слідчої діяльності, та оперативно-розшукових заходів.

У юридичній літературі поширеною є думка про схожість, а подекуди навіть тотожність негласних слідчих (розшукових) та оперативно-розшукових дій. На думку В. О. Черкова та О. М. Чистолінова НСРД основна та майже єдина відмінність між ними полягає у суб'єкті [15]. І.І. Мусієнко вважає, що законодавець надав слідчому право здійснювати не лише процесуальну, але й розшукову діяльність. Автор також висловлюється про те, що зміст НСРД і ОРЗ аналогічні [16, с. 16]. Є.Д. Скулиш також переконаний, що за своїм походженням НСРД є оперативно-розшуковими заходами. В їх основу покладено передбачену законодавством, із використанням специфічних методів та засобів, послідовність дій уповноважених суб'єктів, які спрямова-

ні на виявлення, розкриття та припинення протиправних посягань [17, с. 16].

Таким чином, оскільки провадження негласних слідчих (розшукових) дій, як аналог оперативно-розшукових заходів, є елементом слідчої діяльності, допустимі методи їх здійснення також повинні бути однакові як для слідчого, так і для оперативного працівника. Повною мірою це стосується інсценування як засобу введення осіб в оману з метою вирішення завдань з розкриття та розслідування кримінальних правопорушень.

Іншим важливим питанням у дослідженні криміналістичного інсценування є характеристика його основних ознак.

Серед них необхідно виділити перш за все суб'єктний склад. Незважаючи на те, що контроль за вчиненням злочину покладено на уповноважених суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження, провідну роль у реалізації заходів з інсценування обстановки злочину покладено на осіб, які на добровільній основі залучаються до співробітництва, та діють за задумом і під контролем співробітників правоохоронних органів.

Важливим питанням у визначенні криміналістичного інсценування є також його адресат. Було б помилковим відносити до них лише підозрюваного чи обвинуваченого. Коло осіб, яких потрібно ввести в оману у процесі контролю за вчиненням злочину, значно ширше. Це пов'язано перш за все з тим, що інсценування як метод дезінформування використовується не тільки і не стільки у процесуальній діяльності уповноважених законом суб'єктів, а є здебільшого елементом провадження негласних слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукових заходів.

Об'єкт ОРД – це будь-які кримінально активні особи, а також ті, які володіють або можуть володіти інформацією, що має значення для їх викриття. Саме з метою впливу на ці об'єкти і застосовується арсенал засобів ОРД. Кримінально активними особами вважають не тільки тих, які вчинили або вчиняють злочинні діяння, а й осіб, які схильні до делінквентної поведінки [18, с. 134].

З огляду на викладене вважаємо, що адресатами криміналістичного інсценування є особи: 1) які ведуть антисуспільний, аморальний, протиправний спосіб життя; 2) схильні до злочинної поведінки (потенційні злочинці); 3) щодо яких є підстави вважати, що вони мають намір, готують або перебувають у процесі вчинення кримінального правопорушення. Такий висновок узгоджується зі змістом ст. 271 КПК України щодо підстав здійснення контролю за вчиненням злочину.

Наступною рисою криміналістичного (оперативно-розшукового) інсценування є притаманні йому специфічні завдання, які відрізняють його від інших використовуваних правоохоронними органами засобів введення в оману. До таких завдань відносяться: 1) виявлення, розкриття, припинення, запобігання злочинам, які готуються

або знаходяться у процесі вчинення; 2) забезпечення безпеки осіб, які на конфіденційній основі здійснюють співробітництво з правоохоронними органами, чи самих співробітників цих органів.

Невід'ємним системоутворюючим елементом криміналістичного інсценування є також послідовність етапів його здійснення, що передбачає:

1. Вивчення вихідних фактичних даних та прийняття рішення про інсценування події.

2. Розробка відповідної легенди та розумової моделі плану-сценарію, що ґрунтується на цій легенді.

3. Доведення вказаної моделі до відома ініціаторів та виконавців інсценування та за необхідності її документальне закріплення.

4. Проведення підготовчих дій щодо кадрового, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного та іншого забезпечення, у тому числі пошук чи виготовлення необхідних оригіналів, чи аналогів матеріальних об'єктів, які необхідно використати під час інсценування, підготовка засобів оперативно-розшукової та криміналістичної техніки тощо.

5. Реалізація заходів щодо забезпечення інформаційного контакту суб'єктів інсценування з його адресатом (одно- чи багатократно, пряме чи опосередковане), контроль та документування процесу передачі інформації.

6. Спостереження за реакцією адресата (емоціями, діями, словами, рішеннями, жестами тощо) та документування.

7. Аналіз та оцінка ситуації, яка склалась за результатами інсценування, та прийняття рішень (вилучення речей та документів, які можуть бути речовими доказами, допит осіб, затримання, обшук, інші невідкладні дії щодо виявлення, фіксації та вилучення слідів злочину тощо).

Досліджуючи інсценування як метод введення в оману під час контролю за вчиненням злочину, необхідно звернути увагу на використання не тільки таких засобів як поведінка відповідних суб'єктів, їх голосу, мови та інших елементів комунікації, а й матеріальних об'єктів, а також навмисної зміни матеріального середовища у місцях інсценування.

Використання таких засобів називають обов'язковою ознакою імітування обстановки злочину [4, с. 66].

Як зазначають Є. Лук'янчиков, Б. Лук'янчиков та О. Микитенко, дезінформувати особу можна не лише словом, а повною або частковою демонстрацією певних предметів або документів, які в психології та криміналістиці називають «психологічним реагентом». Не заперечуючи можливість використання таких об'єктів в слідчій практиці, думки науковців відрізняються під час визначення їх природи. Одні вважають, що таким реагентом має бути лише об'єкт, що має відношення до правопорушення, інші – також його аналоги [19, с. 421-422]. Останні у криміналістичній науці отримали назву не-

справжніх (імітаційних). Під ними розуміють спеціально виготовлені речі та документи, що повністю або частково мають ознаки та властивості матеріальних об'єктів, які вони заміщують; спеціально утворені підприємства, установи, організації.

До спеціально виготовлених речей М. В. Багрій відносить засоби, які необхідні як допоміжний засіб для виконання завдання при проведенні НС(Р)Д, а саме: засоби маскування, тобто предмети гардеробу, які наприклад, вказують на певну професійну індивідуальність особи, автомобілі, обладнані під транспортні засоби комунальних, ремонтних та інших служб, комплекти ключів, маніпуляційні прилади (відмички) [20, с. 106-107].

О.В. Юрченко до таких засобів відносить товарні та інші відмітні знаки, бланки документів та формалізовані зразки відомостей, обліків, звітності підприємств, організацій, установ, а також здійснювати інші дії щодо конспірації своєї діяльності, особового складу, майна [21, с. 219].

До спеціально створених в цілях конспірації ОРД об'єктів належать також підприємства, установи та організації. Вони отримали назву легендованих. Їх створення передбачене ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та іншими нормами чинного законодавства [22].

Досягненню завдань контролю за вчиненням злочину найчастіше сприяє створення таких легендованих об'єктів, як:

- антикварні магазини (з метою фото-, відеофіксації предметів антикваріату та осіб, які їх збувають);
- автостоянки (для виявлення викрадених автомашин та фактів шахрайства під час транспортування вантажів);
- ломбарди (для виявлення викраденого майна, його оперативної ідентифікації, фіксації фігурантів);
- лазні-сауни (для збирання інформації про вчинення будь-якого різновиду злочинів шляхом фото-, відео-, аудіофіксації);
- дрібні підприємства роздрібною торгівлі (виявлення каналів виготовлення фальсифікованої та неліцензійної продукції);
- авторемонтні майстерні (виявлення осіб, які займаються розбиранням та переробкою викрадених автомобілів);
- кафе та ресторани (виявлення каналів надходження необлікованої продукції, відвідувачів з-поміж злочинного контингенту, викрадених продуктів харчування тощо).

Створення таких об'єктів є найбільш доцільним у місцях складної криміногенної обстановки, а також у місцях, які контролюються організованими злочинними групами.

Висновки

Таким чином, криміналістичне (оперативно-розшукове) інсценування є засобом дезінформації осіб. Криміналістичне інсценуван-

ня сприяє вирішенню наступних завдань: 1) виявлення, розкриття, припинення, запобігання злочинам, які готуються або знаходяться у процесі вчинення; 2) забезпечення безпеки осіб, які на конфіденційній основі здійснюють співробітництво з правоохоронними органами, чи самих співробітників цих органів; 3) документування процесу вчинення кримінального правопорушення та діяльності правоохоронних органів щодо контролю за вчиненням злочину.

Інсценування є допустимим прийомом провадження слідчих (розшукових) дій за умови дотримання наступних умов: а) в особи, щодо якої застосовують ці засоби, завжди має залишатися можливість вільного вибору поведінки; б) під час реалізації результатів застосування цих засобів не повинні допускатися порушення прав особи.

Незважаючи на те, що контроль за вчиненням злочину покладено на уповноважених суб'єктів, які здійснюють кримінальне провадження, провідну роль у реалізації заходів з інсценування обставин злочину покладено на осіб, які на добровільній основі залучаються до співробітництва, та діють за задумом і під контролем співробітників правоохоронних органів.

Адресатами криміналістичного інсценування є особи: 1) які ведуть антисуспільний, аморальний, протиправний спосіб життя; 2) схильні до злочинної поведінки (потенційні злочинці); 3) щодо яких є підстави вважати, що вони мають намір, готують або перебувають у процесі вчинення кримінального правопорушення.

Засобами криміналістичного інсценування є «психологічні ре-агенти», якими можуть бути поведінкові акти, повідомлення, документи, матеріальні об'єкти, які мають відношення до події правопорушення, а також спеціально виготовлені речі та документи, що повністю або частково імітують оригінали (імітаційні засоби), а також спеціально утворені підприємства, установи, організації (легендовані об'єкти).

Список використаних джерел:

1. Пряхін Є. В. Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 164 с.

2. Саковський А. А. Поняття інсценувань злочинів, учинених організованими злочинними групами. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2011. № 25. С. 137–143. URL: <https://tinyurl.com/mffrxmmt> (дата звернення: 30.10.2025).

3. Клименко Н. І. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів : наук.-практ. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 216 с.

4. Грібов М. Л. Розмежування спеціального слідчого експерименту й імітування обстановки злочину. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 63–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2016_4_8 (дата звернення: 30.10.2025).

5. Волобоєв А. О. Ультимативні дії злочинця(ів) як складова імітування обстановки злочину. *Українська поліцейстика: теорія,*

законодавство, практика. 2022. № 1. С. 64–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uptzp_2022_1_10 (дата звернення: 30.10.2025).

6. Павленко С. О. Оперативна комбінація: класифікація видів та основні елементи. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. Т. 29. С. 181–195. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom29/24.pdf> (дата звернення: 30.10.2025).

7. Белік Л. С. Щодо криміналістичної дезінформації під час виявлення та розкриття корупційних кримінальних правопорушень. *Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт. 2024 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Фенікс, 2024. С. 502–504. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28767> (дата звернення: 30.10.2025).*

8. Карпов Н. С. Злочинна діяльність : монографія. Київ : Видавництво Семенка Сергія, 2004. 310 с.

9. Стащак М. В., Плескач О. Ю. Використання дезінформації підрозділами кримінальної поліції в умовах правової держави. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 27 листоп. 2020 р.). Харків, 2020. С. 168–170.

10. Шепітько В. Ю. Проблеми застосування психологічного впливу на досудовому слідстві (в контексті дотримання прав людини). *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 1 (56). С. 195–200.

11. Карпов Н. С. Криміналістичні засади вивчення злочинної діяльності : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2008. 32 с.

12. Карпов Н. С. Исчерпаны ли возможности нетрадиционных средств и методов. *Закон и жизнь*. 2004. № 11. С. 16–21.

13. Малярова В. О., Дмитрієва Л. В. Види і форми взаємодії під впливом нового кримінального процесуального законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2017. Вип. 43(2). С. 179–182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43%282%29_42 (дата звернення: 30.10.2025).

14. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text> (дата звернення: 30.10.2025).

15. Черков В. О. До питання про співвідношення оперативно-розшукової діяльності й негласних слідчих (розшукових) дій за проектом нового КПК України. URL: <http://www.corp-iguud.lg.ua/dl20106.html> (дата звернення: 30.10.2025).

16. Мусієнко І. І. Співвідношення оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу: проблеми правової регламентації. Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-практикологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 22–23 квіт. 2015 р.). Одеса, 2015. 200 с.

17. Скулиш Є. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2. С. 15–23.

18. Бондаренко І. П. Категорії об'єктів оперативного обслуговування

підрозділами карного розшуку за лінійним принципом. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2012. № 1(3). С. 133–138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2012_1%283%29_18 (дата звернення: 30.10.2025).

19. Лук'янчиков Є., Лук'янчиков Б., Микитенко О. Дезінформація у тактиці подолання протидії розслідуванню. *Криміналістика і судова експертиза*. 2025. Вип. 70. С. 415–425.

20. Багрій М. В., Луцик В. В. Процесуальні аспекти негласного отримання інформації: вітчизняний та зарубіжний досвід: монографія. Харків: Право, 2017. 376 с.

21. Юрченко О. В. Нормативно-правові засади використання несправжніх імітаційних засобів під час проведення ОРЗ та НСРД. Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 30 листоп. 2018 р.). Харків, 2018. С. 218–221.

22. Про внесення змін до Переліку відомостей, що становлять службову інформацію в системі Національної поліції України: наказ Національної поліції України від 01.09.2023 № 810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0810887-23> (дата звернення: 30.10.2025).

References:

1. Priakhin Ye.V. (2022). *Kryminalistychni zasoby ta metody rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen: navchalnyi posibnyk* [Forensic tools and methods of investigating criminal offenses]. Lviv: Lviv State University of Internal Affairs. 164 p. [in Ukrainian].

2. Sakovskyi A.A. (2011). Poniattia instsenuvan zlochyniv, uchynenykh orhanizovanymy zlochynnymy hrupamy [The concept of staging crimes committed by organized criminal groups]. *Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka)*, 25, 137–143. URL: <https://tinyurl.com/mffrxmmt> (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

3. Klymenko N.I. (2005). Ohliad mistsia podii pry rozsliduvanni okremykh vydiv zlochyniv: naukovo-praktychnyi posibnyk [Inspection of the crime scene when investigating certain types of crimes: scientific and practical manual]. Kyiv: Yurinkom Inter. 216 p. [in Ukrainian].

4. Hribov M.L. (2016). Rozmezhuвання spetsialnoho slidchoho eksperymentu y imituvannia obstanovky zlochynu [Distinguishing between a special investigative experiment and simulation of a crime scene]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, 4, 63–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvknvvs_2016_4_8 (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

5. Voloboiev A.O. (2022). Ulymatywni dii zlochynsya iv yak skladova imituvannia obstanovky zlochynu [Ultimatum actions of the offender as a component of simulating the crime situation]. *Ukrainska politseistyka: teoriia, zakonodavstvo, praktyka*, 1, 64–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uptz_2022_1_10 (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

6. Pavlenko S.O. (2021). Operatywna kombinatsiia: klasyfikatsiia vydiv ta osnovni elementy [Operational combination: classification of types and basic elements]. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu "Odeska yurydychna akademiia"*, 29. Odesa: Vydavnychiy dim "Helvetyka", 181–195. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom29/24.pdf> (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

7. Bielik L.S. (2024). Shchodo kryminalistychnoi dezinformatsii pid

chas vyjavlennia ta rozkryttia koruptsiinykh kryminalnykh pravoporushen [On forensic disinformation during the detection and disclosure of corruption-related criminal offenses]. Yevropeiski orientyry rozvytku Ukrainy: naukovo-praktychnyi vymir v umovakh voiennykh vyklykiv: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Odesa: Phoenix, 502–504. URL: <https://hdl.handle.net/11300/28767> (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

8. Karpov N.S. (2004). Zlochynna diialnist: monohrafiia [Criminal activity: monograph]. Kyiv: Vydavnytstvo Semenko Serhii. 310 p. [in Ukrainian].

9. Stashchak M.V., Pleskach O.Yu. (2020). Vykorystannia dezinformatsii pidrozdilamy kryminalnoi politsii v umovakh pravovoi derzhavy [The use of disinformation by criminal police units in a law-governed state]. Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsialnoho rozvytku derzhavy: tezy dopovidei Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kharkiv, 168–170 [in Ukrainian].

10. Shepitko V.Yu. (2009). Problemy zastosuvannia psykholohichnoho vplyvu na dosudovomu slidstvi (v konteksti dotrymannia prav liudyny) [Problems of applying psychological influence in pre-trial investigation in the context of human rights observance]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 1(56), 195–200 [in Ukrainian].

11. Karpov N.S. (2008). Kryminalistychni zasady vyvchennia zlochynnoi diialnosti: avtoreferat dys. ... d-ra yuryd. nauk [Forensic principles of the study of criminal activity: abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Law]. Kyiv. 32 p. [in Ukrainian].

12. Karpov N.S. (2004). Yscherpany ly vozmozhnosti netradytsionnykh sredstv y metodov [Have the possibilities of unconventional means and methods been exhausted]. *Zakon y zhyzn*, 1, 16–21 [in Russian].

13. Maliarova V.O., Dmytrieva L.V. (2017). Vydy i formy vzaiemodii pid vplyvom novoho kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva [Types and forms of interaction under the influence of new criminal procedural legislation]. *Naukovi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo*, 43(2), 179–182. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43%282%29_42 (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

14. Pro zatverdzhennia Instruksii pro orhanizatsiiu provedennia nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii ta vykorystannia yikh rezultativ u kryminalnomu provadzhenni: Nakaz vid 16.11.2012 No. 114/1042/516/1199/936/1687/5 [On approval of the Instruction on the organization of covert investigative/search actions and the use of their results in criminal proceedings: Order dated November 16, 2012 No. 114/1042/516/1199/936/1687/5]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0114900-12> (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

15. Cherkov V.O. (n.d.). Do pytannia pro spivvidnoshennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti y nehlasnykh slidchykh (rozshukovykh) dii za proektom novoho KPK Ukrainy [On the correlation between operational-search activity and covert investigative/search actions under the draft of the new Criminal Procedure Code of Ukraine]. URL: <http://www.corp-lguvd.lg.ua/dl20106.html> (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

16. Musiienko I.I. (2015). Spivvidnoshennia operatyvno-rozshukovoi diialnosti ta kryminalnoho protsesu: problemy pravovoi rehlamentatsii [The correlation between operational-search activity and criminal procedure: problems of legal regulation]. Operatyvno-rozshukova diialnist

ta kryminalnyi protses: teoretyko-praktylohichniy dyskurs shchodo yikh spivvidnoshennia v umovakh reformuvannia orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Odesa. 200 p. [in Ukrainian].

17. Skulysh Ye. (2012). Nehlasni slidchi (rozshukovi) dii za kryminalno-protseualnym zakonodavstvom Ukrainy [Covert investigative/search actions under the criminal procedural legislation of Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 2, 15–23 [in Ukrainian].

18. Bondarenko I.P. (2012). Katehorii ob'ektiv operatyvnoho obsluhovuvannia pidrozdilamy karnoho rozshuku za liniynym pryntsyptom [Categories of objects of operational service by criminal investigation units according to the linear principle]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*, 1(3), 133–138. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2012_1%283%29__18 (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

19. Lukianchykov Ye., Lukianchykov B., Mykytenko O. (2025). Dezinformatsiia u taktysi podolannia protydii rozsliduvanniu [Disinformation in the tactics of overcoming resistance to investigation]. *Kryminalistyka i sudova ekspertyza*, 70, 415–425 [in Ukrainian].

20. Bahrii M.V., Lutsyk V.V. (2017). Protseualni aspekty nehlasnogo otrymannia informatsii: vitchyznianyi ta zarubizhnyi dosvid: monohrafiia [Procedural aspects of secret information acquisition: domestic and foreign experience: monograph]. Kharkiv: Pravo. 376 p. [in Ukrainian].

21. Yurchenko O.V. (2018). Normatyvno-pravovi zasady vykorystannia nespravzhnikh imitatsiinykh zasobiv pid chas provedennia ORZ ta NSRD [Regulatory and legal principles of using fake imitation means during operational-search measures and covert investigative/search actions]. Suchasni problemy pravovoho, ekonomichnoho ta sotsialnogo rozvytku derzhavy: tezy dopovidei Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kharkiv, 218–221 [in Ukrainian].

22. Pro vnesennia zmin do Pereliku vidomostei, shcho stanovliat sluzhbovu informatsiiu v systemi Natsionalnoi politsii Ukrainy: Nakaz Natsionalnoi politsii Ukrainy vid 01.09.2023 No. 810 [On amendments to the List of information constituting official information in the system of the National Police of Ukraine: Order of the National Police of Ukraine dated September 1, 2023 No. 810]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0810887-23> (accessed: 30.10.2025) [in Ukrainian].

Надійшла до редакції / Received: 06.11.2025

Отримана після доопрацювання / Received after revision: 23.03.2026

Прийнято до друку / Accepted for publication: 02.04.2026

Опубліковано / Published: 29.05.2026

Фінансування: відсутнє / Funding: none.

Конфлікт інтересів: автор(и) заявляє(ють) про відсутність конфлікту інтересів / Conflict of interest: the author(s) declare no conflict of interest.

Дотримання етичних норм: дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності / Ethical compliance: the study was conducted in accordance with the principles of academic integrity.

Дані дослідження: усі дані, необхідні для обґрунтування висновків, наведено у статті / Research data: all data necessary to substantiate the conclusions are presented in the article.